

بررسی میزان تأثیر کتابخانه تلفنی رنگین کمان شهرداری سمنان بر افزایش فرهنگ مطالعه کودکان و نوجوانان

زهرة میرحسینی (نویسنده مسئول)

استادیار گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال
z_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir

محمد بهرامی

کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال
rahkoosh@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۲۰

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر منابع مطالعاتی در افزایش نرخ مطالعه کودکان و نوجوانان از طریق کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان، که شیوه‌ای جدید در کشور است، می‌باشد.

روش: روش پژوهش حاضر، آزمایشی یا تجربی با استفاده از طرح تک‌گروهی بوده است که شامل طرح گروه پیش‌آزمون- پس‌آزمون می‌باشد. ابزار تحقیق شامل ۲ پرسشنامه است: پیش‌آزمون با هفت سؤال و پس‌آزمون با ۱۳ سؤال. جامعه آماری شامل ۶۹ نفر اعضای جدید کتابخانه در شهریور ۸۹ می‌باشد. برای بررسی تفاوت جواب‌ها در دو پرسشنامه و بررسی فرضیه، از آزمون t استفاده شد.

یافته‌ها: طبق نتایج، بررسی میزان علاقه‌مندی کودکان و نوجوانان به مطالعه کتاب توسط اعضای جدید کتابخانه تلفنی با تحلیل پاسخ در پیش‌آزمون، تعداد (۳۴ نفر، ۴۹/۳ درصد)، گزینه بسیار زیاد را انتخاب کردند. این تعداد در پس‌آزمون تغییر کرده و تعداد (۴۱ نفر، ۵۹/۴ درصد)، در مقایسه با پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون علاقه‌مندی بیشتری را نشان دادند و این روند سیر صعودی داشت. در پیش‌آزمون و پس‌آزمون در خصوص مطالعه در ۲۴ ساعت شبانه‌روز، یکی از گزینه‌ها مطالعه از ۶۰-۱۲۹ دقیقه بود که ۱۱ نفر (۱۵.۹٪) در پیش‌آزمون به آن پاسخ دادند در حالی که در پس‌آزمون این تعداد به ۲۱ نفر (۳۰.۴۵٪) رسید یعنی کتابخانه تلفنی در افزایش میزان مطالعه اعضا تأثیر داشته است. فرضیه پژوهش مبنی بر نقش مثبت کتابخانه تلفنی در افزایش نرخ مطالعه کودکان و نوجوانان مورد تأیید قرار گرفته و تفاوت معنی‌داری بین پاسخ‌ها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون دیده می‌شود.

اصالت/ارزش: نخستین پژوهش در زمینه کتابخانه تلفنی در ایران است و نتایج حاصل از آن می‌تواند به مسئولان نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، سازمان فرهنگی-هنری شهرداری و کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در استفاده از این تجربه و اشاعه آن در سطح کشور به‌منظور ارتقاء فرهنگ مطالعه در کودکان و نوجوانان یاری نماید.

کلیدواژه‌ها: مطالعه کودکان، کتابخانه تلفنی، کتابخانه عمومی، شهرداری سمنان، خواندن.

مقدمه

کتاب دریچه‌ای است به سوی جهان شگفت‌انگیز علم و معرفت، و مطالعه راهی است بسیار ساده و عملی برای پرورش استعدادهای خدادادی انسان و آموزش علوم و فناوری که او را در مسیر رشد و تکامل راهنمایی کند. اگر بتوانیم مطالعه را در انسان به صورت عادت درآوریم، دیگر ارتباط او با جهان دانش و آگاهی سخت نخواهد بود و بدون هیچ زحمت و مرارتی خواهد توانست از راه مطالعه، درک و اندیشه خود را نسبت به جهان هستی رشد و تعالی بخشد (غفاری، ۱۳۸۱).

یکی از مهم‌ترین روش‌های ایجاد علاقه و ارتقاء مطالعه در افراد و به خصوص در کودکان و نوجوانان، فراهم نمودن امکاناتی است که تا بدینوسیله آنها به سادگی به اطلاعات دسترسی داشته باشند. در چنین مواردی کتابخانه‌ها و اینترنت گامی وسیع در دسترسی آسان به اطلاعات محسوب می‌گردد. در خصوص دسترسی به کتاب همیشه سعی شده برای جلب مراجعان کتابخانه از امکانات ویژه‌ای استفاده شود. یکی از جذاب‌ترین روش‌های ممکن در ارائه خدمات عملی در کتابخانه‌ها، روش‌هایی است که کتاب به سادگی در اختیار اعضای کتابخانه قرار بگیرد. روش کتابخانه تلفنی^۱ از جمله این روش‌ها می‌باشد که عمل دسترسی به کتاب را برای اعضای آن کتابخانه با یک تلفن فراهم می‌سازد. با ارائه خدمات علمی و پیشرفت این روش در سطح کشور به نظر می‌رسد رشد سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان در کشور افزایش خواهد یافت.

از آنجائی که بالا بودن سرانه مطالعه در هر کشور از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است، مطرح نمودن میزان پایین این سرانه از طریق مسئولان فرهنگی کشور می‌تواند یکی از دغدغه‌های آنها باشد. اما متأسفانه اختلاف شدیدی بین سرانه مطالعه در کشورهای توسعه یافته و ایران وجود دارد.

از طرفی آمار دقیقی از سرانه مطالعه در کشور ما وجود ندارد و آنهایی که اعلام شده نیز چندان زیاد نیست. این در شرایطی است که سرانه مطالعه در جهان گاه تا چند ساعت هم اعلام شده است. این فاصله برای کشور ما که یک کشور با سابقه تمدنی ایرانی و فرهنگ اسلامی است، جای تأمل دارد و برای کم کردن این فاصله باید کوشید.

1. Telephone Library

در عصر حاضر که عصر ارتباطات و عصر انفجار اطلاعات است، شیوه‌های سنتی برای گسترش کتاب‌خوانی شاید پاسخ قابل قبولی دریافت نکند و لازم است علاوه بر استفاده درست از سیستم‌های جدید مطالعه و کسب اطلاعات، از تکنولوژی‌های نوین برای گسترش دادن فرهنگ مطالعه نیز استفاده کرد. از این روست که از سال گذشته طی یک طرح فرهنگی پیشرو با حمایت شورای اسلامی شهرستان سمنان و نیز معاونت فرهنگی شهرداری برای نخستین بار در کشور طرح استفاده از کتابخانه تلفنی برای گسترش فرهنگ مطالعه مطرح شد و پس از برگزاری چندین جلسه کارشناسی، مرکز کتابخانه تلفنی در شهرداری سمنان فعالیت خود را آغاز نمود. لذا این پژوهش درصدد است تا تأثیر این کتابخانه را در ارتقاء فرهنگ مطالعه اعضا را مورد سنجش قرار دهد.

ترویج کتاب‌خوانی میان کودکان و نوجوانان، به معنای تلاش برای علاقه‌مند کردن آن‌ها به مطالعه و ایجاد عادت به مطالعه به عنوان یک برنامه روزانه است. امروزه، کودکان و نوجوانان با حجم عظیمی از اطلاعات که به شکل فعال و غیرفعال دریافت می‌کنند، روبه‌رو هستند.

برای کودک امروزی فضا و امکانات کافی برای استقلال فکری وجود ندارد، امکان آشنایی حسی با طبیعت یا وجود ندارد و یا محدود است، بازی‌ها بیشتر آماده‌اند و به همین دلیل کودک مانند گذشته هنگام بازی نظم‌پذیری، سازمان‌دهی، اداره کردن و اداره شدن از سوی دیگران و مهارت تصمیم‌گیری را نمی‌آموزد. بنابراین، کودک به دنبال دستیابی به گونه‌ای استقلال درونی است. کودک امروزی خیلی زود دنیای کودکی را ترک می‌کند، پرده از رازها برایش کنار می‌رود و احساس دانستن همه چیز، تمام احساس شگفتی و کنجکاوی‌ای که او را به سوی علم و خلاقیت راهنمایی کند، راه را برای پیشرفت‌های بیشترش می‌بندد. این بی‌تفاوتی ناشی از دانستن همه چیز، برای زندگی او زیانبار است. از طرفی تلاش خانواده‌ها و مربیان و آموزگاران، از مهد کودک تا دبیرستان، در انباشت اطلاعات علمی در ذهن کودکان و نوجوانان از یک سو، و نقش کامپیوتر و دنیای مجازی از سوی دیگر، ارتباط کودکان و نوجوانان را با دنیای واقعی، به‌ویژه جامعه انسانی محدود کرده است (قرنل ایاغ، ۱۳۸۳).

با توجه به موارد فوق اگر محیط‌های خانوادگی نیز غیرعلمی باشند، میزان مطالعه افراد ممکن است تحت تأثیر قرار بگیرد. افرادی که به وضعیت زندگی و نیازهای کودک و نوجوان

امروزی آگاهی دارند، می‌دانند که کتاب امن‌ترین پناهگاه کودک و نوجوان است. لذا بررسی راه‌های تشویق به مطالعه از دهه‌های قبل در اکثر کشورها مورد توجه قرار گرفته است و از آنجا که آموزش و تمرین در دوران کودکی نقش اساسی در شکل‌گیری فرهنگ مطالعه دارد، بررسی راه‌های عملی و ساده تشویق به مطالعه برای این گروه مورد توجه ویژه‌ای قرار دارد.

کتابخانه تلفنی رنگین کمان و محتوای آن

با توجه به جدید بودن موضوع این تحقیق و گذشت کمتر از ۳ سال از راه‌اندازی این کتابخانه، تاکنون تحقیق یا پژوهشی در داخل کشور در این خصوص انجام نشده است. بنابراین با بررسی‌ها و تحقیقات انجام شده در خارج از کشور با عبارت telephone library برخورد نموده که ماهیت آن کاملاً با عبارت مشابه (ترجمه فارسی) آن متفاوت بوده است. در حقیقت telephone library ارائه اطلاعات و خدمات مرجع از طریق تلفن است که با روشی که در کتابخانه تلفنی شهرستان سمنان به کار گرفته شده، متفاوت است.

اهداف مهم طرح کتابخانه تلفنی رنگین کمان عبارتند از:

۱- ایجاد فضای فرهنگی بهتر برای مطالعه بیشتر (ایجاد امکانات دسترسی سریع‌تر به منابع

اطلاعاتی)؛

۲- افزایش اطلاعات و آگاهی کودکان از رهگذر مطالعه تلفنی.

آمارهای مرکز کنترل و سرویس‌دهی کتابخانه تلفنی حاکی از آن است که در یک بازه زمانی شش‌ماهه (آغاز به کار این مرکز تا پایان فروردین ماه ۸۸) بیش از ۲۸ هزار نسخه کتاب برای جامعه حدوداً ۴ هزار نفری مبادله شده است (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۸۸). مهم‌ترین هدف این مرکز افزایش سرانه مطالعه و تقویت فرهنگ مطالعه و نهادینه کردن آن برای کودکان و نوجوانان است. به گفته مدیران این مرکز، سرانه مطالعه در بین کودکان و نوجوانان بعضاً حتی تا حدود ۱۰ ساعت افزایش یافته است (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۹۰). این آمار نشان می‌دهد که اگر شرایط مناسب برای شهروندان ایجاد شود، میل به مطالعه به‌خصوص در کودکان و نوجوانان افزایش می‌یابد. بنابراین مسئولان فرهنگی باید تلاش نمایند، راهکارهای لازم جهت تشویق و میل به مطالعه در افراد را افزایش دهند.

هدف کلی از برپایی و راه‌اندازی این کتابخانه، دسترسی آسان کتاب برای مراجعان از طریق تماس تلفنی، به‌خصوص جهت دسترسی کودکان و نوجوانان به کتاب بوده است. نحوه عضویت در این کتابخانه از طریق تلفن گویا که حاوی متنی آهنگین و جذاب برای کودکان می‌باشد انجام می‌گیرد و پس از آن اعضای کتابخانه تلفنی در منزل با مراجعه به لیست مجموعه کتاب‌های کتابخانه و فهرست‌های در دسترس، کتاب مورد نظر را انتخاب کرده و سپس با تماس تلفنی با این کتابخانه، آنرا سفارش می‌دهند. در مرحله بعد، کتاب از طریق پیک موتوری به درب منزل ارسال می‌گردد. پس از اتمام دوره امانت، عضو مربوطه با مرکز کتابخانه تلفنی تماس گرفته و پیک موتوری برای تحویل کتاب مورد نظر به منزل مراجعه می‌کند. لازم به ذکر است که استفاده از خدمات علمی کتابخانه تلفنی توسط اعضای کتابخانه، به‌حدی مورد استقبال اعضای این کتابخانه قرار گرفته است که در حال حاضر، میانگین ماهانه ۲۰۰۰ جلد کتاب امانت داده می‌شود. این علاقه‌مندی به خدمات ارائه شده موجب شده که روزانه تعداد زیادی به جمع اعضای کتابخانه تلفنی اضافه شود (سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی، ۱۳۹۰).

پرسش‌های اساسی

- ۱- میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه چقدر است؟
- ۲- آیا کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان باعث افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی شده است؟
- ۳- آیا کتابخانه تلفنی امکان دسترسی سریع و آسان به کتاب را برای کودکان و نوجوانان سمنانی فراهم کرده است؟
- ۴- آیا کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنانی و خانواده‌های ایشان مؤثر بوده است؟

روش پژوهش

این تحقیق به‌صورت آزمایشی یا تجربی انجام شده است. طرح‌های پژوهش آزمایشی بسته به شرایط انجام پژوهش به چند مقوله تقسیم می‌شوند که عبارتند از: طرح‌های تک گروهی ۲. طرح‌های با استفاده از گروه گواه ۳. طرح‌های عاملی ۴. طرح‌های شبه آزمایشی و

۵. طرح‌های نمونه جدا. در این پژوهش از طرح‌های تک‌گروهی در قالب طرح گروه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده است. در این روش از خودآزمودنی‌ها به‌عنوان گروه گواه استفاده می‌شود. در این طرح آزمودنی‌ها در رابطه با متغیر وابسته دو بار مشاهده و سنجیده می‌شوند. یکی از ویژگی‌های این طرح این است که چون در آن فقط یک گروه در هر دو مرحله پیش و پس‌آزمون شرکت می‌کنند، نیازی به هم‌تا کردن آن با گروه دیگر نیست (میرزایی، ۱۳۸۸).

تعداد اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری شهر سمنان قبل از شروع این تحقیق ۵۴۵۵ نفر بوده است. نظر به این که سؤال از تمامی اعضای کتابخانه تلفنی در زمان اجرای پژوهش ممکن نبود، و با توجه به استفاده از روش تجربی در این تحقیق، برای انتخاب گروه آزمون - گواه فقط اعضای جدید در هنگام ثبت‌نام در جامعه آماری قرار گرفتند که تعداد آنها در تاریخ شهریورماه ۸۹ به ۶۹ نفر می‌رسید. در این پژوهش، از دو پرسشنامه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده است طوری که در زمان ثبت‌نام اعضای جدید کتابخانه، پرسشنامه پیش‌آزمون در بین جامعه مربوطه توزیع شد و پس از گذشت یک دوره ۶ ماهه و استفاده از مجموعه کتابخانه توسط اعضای کتابخانه، پرسشنامه پس-آزمون، بین همان جامعه مورد نظر که فرم پرسشنامه پیش‌آزمون را تکمیل نموده بودند، توزیع گردید. یافته‌های حاصل از آن بررسی و از طریق آمار توصیفی و آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

از آنجا که روایی و پایایی در مورد ابزار گردآوری اطلاعات در نظرسنجی و نیز پژوهش تجربی مورد توجه می‌باشد، برای بررسی روایی پرسشنامه‌ها ابتدا پرسشنامه اولیه در مطالعه مقدماتی به ۲۰ نفر از اعضای قبلی کتابخانه و ۶ نفر از همکاران صاحب‌نظر (کتابدار، مسئول کتابخانه، استادان کتابداری و همکار با تجربه) داده شد تا ابهامات احتمالی رفع گردد. نتیجه این بررسی‌های مقدماتی، تغییر جمله‌بندی برخی از سؤال‌ها، اضافه کردن سؤال و تهیه پرسشنامه نهایی بود. در ضمن پرسشنامه نهایی نیز به‌صورت مصاحبه توسط محققان پرسش شده است تا اگر در مورد افرادی مانند کودکان و نوجوانان نیاز به توضیح وجود داشت، توضیحات لازم داده شود. نتایج بررسی آزمون مقدماتی پرسشنامه و پایلوت آن با ضریب آلفای کرونباخ در حدود ۰/۹۵ بوده است، که بیانگر پایایی پرسشنامه مزبور می‌باشد.

یافته‌ها

پرسش اول تحقیق درباره میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه است. برای پاسخ به این پرسش اساسی، از سؤال ۱ در پرسشنامه پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد و پاسخ‌دهندگان در هر دو آزمون مورد سنجش قرار گرفتند. نتیجه حاصل به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۱. میزان علاقه‌مندی افراد برای مطالعه (پیش‌آزمون)

درصد	فراوانی	علاقه‌مندی
۴۹.۳	۳۴	بسیار زیاد
۳۶.۲	۲۵	زیاد
۱۳.۰	۹	متوسط
۱.۵	۱	کم
۰	۰	خیلی کم
۱۰۰.۰	۶۹	جمع کل

جدول ۱ نشان می‌دهد که میزان علاقه‌مندی کودکان و نوجوانان به مطالعه در پیش‌آزمون، تعداد ۳۴ نفر یا ۴۹/۳ درصد گزینه بسیار زیاد، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه زیاد، ۹ نفر یا ۱۳ درصد گزینه متوسط، و تعداد ۱ نفر یا ۱/۵ درصد گزینه کم را انتخاب کردند.

جدول ۲ میزان علاقه‌مندی اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری شهر سمنان به مطالعه (پس‌آزمون)

درصد	فراوانی	علاقه‌مندی
۵۹/۴	۴۱	بسیار زیاد
۳۶/۲	۲۵	زیاد
۴/۳	۳	متوسط
۰	۰	کم
۰	۰	خیلی کم
۱۰۰	۶۹	جمع کل

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که اعضای کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در پس‌آزمون، به چه میزان به مطالعه علاقه‌مند می‌باشند. پاسخ‌دهندگان در پس‌آزمون تعداد ۴۱ نفر یا ۵۹/۴

درصد بسیار زیاد، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد زیاد، تعداد ۳ نفر یا ۴/۳ درصد متوسط ابراز
علاقه کردند و علاقه کم و خیلی کم توسط افراد مورد پژوهش انتخاب نشد. برای سنجش
معنی دار بودن تفاوت میانگین‌ها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از آزمون t استفاده شد:

جدول ۳. آزمون فرضیه «کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه اعضا تأثیر دارد.»

نتیجه آزمون در سطح آلفا ٪۵	P_value	آماره t	فرضیه
مؤثر بوده است (H_0 رد می‌شود)	۰/۰۳۵	۲/۱۵۵	کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه اعضا تأثیر دارد

جدول ۳ یافته‌های حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. طبق داده‌ها، مقدار P- Value
۰/۰۳۵ محاسبه شد که با توجه به این که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، لذا استنباط آماری چنین
خواهد بود که اختلاف معناداری میان میانگین علاقه به مطالعه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون
وجود دارد. لذا به لحاظ آماری می‌توان ادعا کرد که کتابخانه تلفنی در افزایش علاقه به مطالعه
اعضا تأثیر دارد.

پرسش دوم پژوهش به این مسأله می‌پردازد که آیا کتابخانه تلفنی شهر سمنان عامل
افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی بوده است یا خیر. برای پاسخ به این پرسش از
میزان مطالعه آنها در شبانه‌روز در پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شده تا اختلاف آنها سنجیده
شود. نتیجه این سؤال به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۴. میزان مطالعه شما در شبانه‌روز (پیش‌آزمون)

درصد	فراوانی	میزان مطالعه
۱۷/۴	۱۲	کمتر از ۳۰ دقیقه
۵۲/۲	۳۶	بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه
۱۵/۹	۱۱	بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه
۱۴/۵	۱۰	بیشتر از ۱۲۰ دقیقه
۱۰۰	۶۹	جمع کل

جدول شماره ۴ میزان مطالعه افرادی که هنوز عضو کتابخانه تلفنی نشده‌اند را در شبانه‌روز نشان می‌دهد. داده‌ها نشان می‌دهد که این افراد در پیش‌آزمون، تعداد (۱۲ نفر یا ۱۷/۴ درصد) گزینه کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۳۶ یا ۵۲/۲ درصد گزینه بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۱۱ نفر یا ۱۵/۹ درصد گزینه بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه مطالعه، و تعداد ۱۰ نفر یا ۱۴/۵ درصد گزینه بیشتر از ۱۲۰ دقیقه مطالعه را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۵. درصد فراوانی میزان مطالعه در شبانه روز (پس‌آزمون)

میزان مطالعه	فراوانی	در صد
کمتر از ۳۰ دقیقه	۱۱	۱۵/۹۵
بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه	۱۹	۲۷/۵۵
بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه	۲۱	۳۰/۴۵
بیشتر از ۱۲۰ دقیقه	۱۴	۲۰/۳
تعداد بی‌پاسخ	۴	۵/۸
جمع	۶۹	۱۰۰/۰

جدول شماره ۵، میزان مطالعه اعضای کتابخانه تلفنی را در شبانه‌روز نشان می‌دهد. در پس‌آزمون، تعداد ۱۶ نفر یا ۲۳/۲ درصد گزینه کمتر از ۳۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۴۱ یا ۵۹/۴ درصد گزینه بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه مطالعه، تعداد ۴ نفر یا ۵/۸ درصد گزینه بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه مطالعه، و تعداد ۴ نفر یا ۵/۸ درصد گزینه بیشتر از ۱۲۰ دقیقه مطالعه را انتخاب کردند. نتایج نشان‌دهنده این است که میزان مطالعه پاسخ‌دهندگان در پس‌آزمون به نسبت پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون بیشتر می‌باشد. به عبارت دیگر این سامانه باعث شده که سرانۀ مطالعه کودکان و نوجوانان سمنان افزایش یابد. برای سنجش این ادعا، میانگین میزان مطالعه اظهار شده جامعه مورد مطالعه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از طریق آزمون t مورد ارزیابی قرار گرفت تا مشخص شود که آیا میان میانگین‌ها در این دو برهه اختلاف معنی‌داری هست یا خیر.

جدول ۶. آزمون فرضیه «کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد»

نتیجه آزمون در سطح آلفا %۵	P_value	آماره t	فرضیه
بلی (H ₀ رد می شود)	۰/۰۲۶	۲/۲۷۹	کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد

جدول ۶ یافته‌های حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. طبق داده‌ها، مقدار P- Value ۰/۰۲۶ محاسبه شد که با توجه به این که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، لذا استنباط آماری چنین خواهد بود که اختلاف معناداری میان میانگین علاقه به مطالعه در پیش آزمون و پس آزمون وجود دارد. لذا می‌توان به لحاظ آماری ادعا کرد که کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شهر سمنان تأثیر دارد.

پرسش سوم پژوهش به این مسأله می‌پردازد که آیا کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان دسترسی سریع و آسان به کتاب را فراهم کرده است. برای پاسخ به این پرسش، امکان دسترسی اعضای کتابخانه تلفنی به کتاب در پیش آزمون و پس آزمون مورد سنجش قرار گرفت:

جدول ۷. درصد فراوانی امکان دسترسی اعضای کتابخانه تلفنی به کتاب (پیش آزمون)

امکان دسترسی	فراوانی	درصد
عالی	۲۵	۳۶/۲
خوب	۱۹	۲۷/۵
متوسط	۱۵	۲۱/۷
کم	۷	۱۰/۱
خیلی کم	۳	۴/۳
جمع کل	۶۹	۱۰۰

جدول شماره ۷، پاسخ جامعه مورد بررسی را درباره امکان دسترسی پاسخ‌دهندگان در پیش آزمون نشان می‌دهد. طبق داده‌های جدول، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه عالی، تعداد ۱۹ نفر یا ۲۷/۵ درصد گزینه خوب، تعداد ۱۵ نفر یا ۲۱/۷ درصد گزینه متوسط، تعداد ۷ نفر یا ۱۰/۱ درصد گزینه کم، و تعداد ۳ نفر یا ۴/۳ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کردند.

جدول ۸. درصد فراوانی امکان دسترسی به کتاب از طریق کتابخانه تلفنی (پس‌آزمون)

امکان دسترسی	فراوانی	درصد
عالی	۳۸	۵۵/۱
خوب	۲۵	۳۶/۲
متوسط	۲	۲/۹
کم	۲	۲/۹
بی‌پاسخ	۲	۲/۹
جمع کل	۶۹	۱۰۰

جدول شماره ۸ پاسخ‌های جامعه مورد مطالعه درباره امکان دسترسی را در پس‌آزمون نشان می‌دهد. طبق داده‌های این جدول، تعداد ۳۸ نفر یا ۵۵/۱ درصد گزینه دسترسی عالی، تعداد ۲۵ نفر یا ۳۶/۲ درصد گزینه خوب، تعداد ۲ نفر یا ۲/۹ درصد گزینه متوسط، و تعداد ۲ نفر یا ۲/۹ درصد گزینه دسترسی کم را انتخاب کردند و ۲ نفر نیز به این سؤال پاسخ ندادند. بنابراین یافته‌ها حاکی از این است که امکان دسترسی افراد به کتاب با وجود کتابخانه تلفنی بیشتر شده است. به‌عنوان مثال در پیش‌آزمون تعداد ۲۵ نفر گزینه عالی را انتخاب کردند در حالی که در پس‌آزمون تعداد ۳۸ نفر گزینه عالی را انتخاب کردند.

پرسش چهارم درباره تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنان و خانواده‌های ایشان است. جدول ۹ حاصل یافته‌های تحقیق برای این پرسش است:

جدول ۹. درصد فراوانی میزان تأثیر روش کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل بین فرد و خانواده

تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل	فراوانی	درصد
عالی	۲۱	۳۰/۴
خوب	۳۷	۵۳/۶
متوسط	۶	۸/۷
بی‌پاسخ	۵	۷/۲
جمع کل	۶۹	۱۰۰

طبق داده‌های جدول فوق، تعداد ۲۱ نفر یا ۳۰/۴ درصد گزینه تأثیر عالی، تعداد ۳۷ نفر یا ۵۳/۶ درصد گزینه تأثیر خوب و تعداد ۶ نفر یا ۸/۷ درصد گزینه تأثیر متوسط را انتخاب

کردند. طبق این یافته، مشاهده می‌شود که طبق ادعای پاسخ‌دهندگان، کتابخانه تلفنی سمنان باعث افزایش تعامل کودکان و نوجوانان با خانواده‌های ایشان شده است.

نتیجه‌گیری

برای جمع‌بندی نتایج، به یافته‌های حاصل از پرسش‌ها و فرضیه‌ها می‌پردازیم. در پاسخ به پرسش اول درباره میزان علاقه اعضای جدید کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان به مطالعه، نتایج نشان‌دهنده این است که اکثریت این افراد علاقه‌مندی خود به مطالعه را قبل از استفاده از سامانه کتابخانه تلفنی اظهار داشته‌اند. در ضمن، پاسخ‌گویانی که علاقه‌مندی خود را به مطالعه قبل از عضویت در کتابخانه تلفنی ابراز کرده‌اند، بیش از نیمی از جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. با وجود این، ایجاد علاقه‌مندی در کودکان و نوجوانان به مطالعه، سیر صعودی خود را طی کرده است و اعضای کتابخانه پس از مطالعه منابع و استفاده از خدمات کتابخانه تلفنی علاقه‌مندی بیشتری نسبت به پیش‌آزمون اظهار کرده‌اند و این مطلب توسط آزمون t تأیید گردید. به عبارتی استفاده از کتابخانه تلفنی بیشتر از قبل مورد توجه قرار گرفته و باعث علاقه بیشتری شده است. این نتیجه با تحقیق ففال (۱۳۷۱) در خصوص بررسی رابطه هوش و علاقه به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در بین گروهی از دانش‌آموزان ابتدایی هم‌خوانی دارد؛ به طوری که دانش‌آموزان در آن پژوهش اظهار کردند که به مطالعه علاقه دارند. همچنین این نتیجه با تحقیقات مجذوب و آبو^۱ (۲۰۱۰) در خصوص تمرین خواندن و خواندن کتاب برای کودکان در گروه همسالان مهد کودک و تحقیق وونگ^۲ (۱۹۹۴) در خصوص پیشرفت بی‌واسطه در زمینه ضرورت و عادت به مطالعه، و تحقیق سانکور^۳ (۱۹۹۲) در خصوص تشویق دراز مدت در عادت به مطالعه همخوانی دارد. این تحقیقات نیز به عامل محرک بیرونی و ارائه خدماتی مانند کتاب‌خوانی برای گروه‌های کودکان در خارج از کتابخانه، در ایجاد علاقه به مطالعه تأکید کرده‌اند.

در پاسخ به پرسش دوم درباره تأثیر کتابخانه تلفنی در سرانه مطالعه، نتایج نشان‌دهنده این است که میزان مطالعه پاسخ‌دهندگان در پیش‌آزمون به نسبت اعضای کتابخانه تلفنی کمتر

1. Majzub & Abu

2. Wong

3. Sancore

می‌باشد، ولی در پس آزمون میزان مطالعه افزایش داشته است. به عبارتی این کتابخانه باعث افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان شده است. معنی داری اختلاف میانگین مطالعه مورد ادعای افراد از طریق آزمون t تأیید شد و لذا می‌توان ادعا کرد که راه‌اندازی کتابخانه تلفنی در افزایش سرانه مطالعه کودکان و نوجوانان سمنانی تأثیرگذار بوده است.

در پاسخ به پرسش سوم دربارهٔ ایجاد امکان دسترسی سریع و آسان به کتاب را برای کودکان و نوجوانان سمنانی توسط کتابخانه تلفنی، نتایج داده‌ها حاکی از این است که امکان دسترسی این افراد در پیش آزمون، کمتر از اعضای کتابخانه تلفنی می‌باشد. می‌توان گفت که به دلیل دسترسی خاص اعضای این کتابخانه به کتاب توسط پیک، امکان دسترسی به منابع در کمترین زمان ممکن صورت گرفته است. این نتیجه با تحقیق ویسی‌نژاد (۱۳۸۶) در خصوص بررسی راهکارهای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به مطالعه و کتاب‌خوانی هم‌خوانی دارد و در آن تحقیق، یکی از دلایل عدم انگیزه در دانش‌آموزان برای مطالعه کمبود کتاب و عدم دسترسی به کتاب ذکر شده است.

در پاسخ به پرسش چهارم دربارهٔ تأثیر کتابخانه تلفنی در ایجاد تعامل میان کودکان و نوجوانان سمنانی و خانواده‌های ایشان، نتایج بیانگر این است که روش کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان، تعامل خوبی را بین کتابخانه و خانواده اعضای این کتابخانه برقرار نموده است. به نظر می‌رسد این کتابخانه با توجه به جذابیت و نحوهٔ خدماتی که ارائه می‌دهد، فرهنگ مطالعه و صحبت درباره منابع مطالعه شده را در میان کودکان و نوجوانان و خانواده‌های ایشان برقرار کرده است. این نتیجه با تحقیق امینی (۱۳۷۸) در مورد نقش خانواده در میزان گرایش جوانان به مطالعه متون غیردرسی همخوانی ندارد زیرا در تحقیق وی خانواده‌ها علی‌رغم تمکن مالی و زندگی در منطقه ۱ شهر تهران توجه کافی به امر مطالعه فرزندان نداشته و تعاملی نیز بین آنها وجود نداشته است.

پیشنهادها

۱- با توجه به نتایج این تحقیق پیشنهاد می‌شود استفاده از الگوی کتابخانه تلفنی شهرداری سمنان در سایر کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش شهرداری‌ها و نهاد کتابخانه‌های عمومی

کشور و کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مورد استفاده قرار گیرد تا دسترسی به منابع کتابخانه‌ها سریع‌تر انجام گیرد و پیوند با جامعه محلی خارج از مکان کتابخانه برقرار گردد.

۲- با توجه به تأثیر کتابخانه تلفنی در افزایش رشد مطالعه کودکان، پیشنهاد می‌شود آموزش تلفنی به والدین و تبلیغ از طریق رسانه‌های ملی برای این کتابخانه صورت گیرد. در این راستا می‌توان یک خانواده از اعضای این کتابخانه تلفنی که دست کم دارای دو فرزند در مقاطع مختلف تحصیلی باشند را انتخاب و مصاحبه با آنها در شبکه‌های تلویزیونی در رابطه با جایگاه کتاب در خانواده و استفاده از کتابخانه تلفنی و برنامه‌هایی که خانواده برای علاقه‌مند کردن فرزندانشان انجام داده و می‌دهند را به نمایش عموم گذاشت.

۳- برگزاری یک دوره آموزشی «نحوه استفاده از کتابخانه تلفنی» برای کودکان و نوجوانان یک مدرسه و بررسی نتیجه این دوره آموزشی و در صورت جواب مورد نظر، اشاعه آن به سایر مدارس در استان سمنان و سپس سایر استان‌ها.

۴- اطلاع‌رسانی به کودکان و نوجوانان برای استفاده از کتابخانه تلفنی و معرفی آن از طریق رادیو و تلویزیون، حداقل به مدت یک هفته در قالب یک برنامه مداوم در هفته کتاب یا در طول نمایشگاه بین‌المللی کتاب توصیه می‌شود.

منابع

- امینی، بهروز (۱۳۷۸). عادت به مطالعه؛ پژوهشی درباره نقش خانواده در میزان گرایش جوانان به مطالعه متون غیردرسی. پایان‌نامه کارشناس ارشد، دانشگاه گیلان، رشت.
- غفاری، سعید (۱۳۸۱). شیوه‌های عادت به مطالعه در کودکان. پیام کتابخانه، ۱۲ (۳ و ۴)، ۱۴-۲۱.
- سامانه مدیریت کتابخانه تلفنی رنگین کمان (۱۳۸۸). گزارشات. بازایی شده در تاریخ ۳ خرداد، ۱۳۹۱، از: <http://94.183.190.65:8080/>
- فقال، پروین (۱۳۷۱). رابطه هوش و علاقه به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در بین گروهی از دانش‌آموزان ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران.
- قرن‌ایاغ، ثریا (۱۳۸۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. تهران: سمت.
- میرزایی، خلیل (۱۳۸۸). پژوهش، پژوهشگری و پژوهش‌نامه‌نویسی. تهران: جامعه‌شناسان.

ویسی‌نژاد، سیما (۱۳۸۶). بررسی راهکارهای ترغیب به مطالعه در کودکان و نوجوانان. کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۱۲-۱۱۴، ۱۵-۲۰.

References

- Majzub, R. & Abu, S. (2010). The practice of reading books and reading to children in the context of peer-groups in the preschool classroom. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 753-757.
- Sancore, J. (1992). Encouraging the lifetime reading habit. *Journal of reading*, 35 (b), 474-477.
- Wong. Shelleg et al (1994). Characterizing teacher- student interaction reading recovery lessons. National Reading Research Center, *Reading Research Report*, 17, Retrieved May 16, 2012, from: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED375392.pdf>

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

میرحسینی، زهره و بهرامی، محمد (۱۳۹۱). بررسی میزان تأثیر کتابخانه تلفنی رنگین کمان شهرداری سمنان بر افزایش فرهنگ مطالعه کودکان و نوجوانان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸ (۱)، ۱۰۱-۱۱۵.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی